

Nr 211.

Ankom till riksdagens kansli den 18 juni 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Göta pansarlivgardes förläggning m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t å kapitalbudgeten (bilaga 2, punkt 4, av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1943) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Ordnanande av Göta pansarlivgardes förläggning för budgetåret 1943/44 beräkna ett investeringsanslag av 2,000,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i propositionen nr 318, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 28 maj 1943, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att Göta pansarlivgarde skall förläggas till Enköping,

dels såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, till Ordnanande av Göta pansarlivgardes förläggning för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 2,000,000 kronor,

dels såsom kapitalinvestering i samma delfond till Mark för skjutfält för Göta pansarlivgarde samt Södermanlands och Skaraborgs pansarregementen för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1,100,000 kronor,

dels ock medgiva, att anordningar för skjutning å Skaraborgs pansarregementes skjutfält må, i enlighet med vad av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll anförts, komma till utförande med anlåtande av det i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2) under nämnda delfond för budgetåret 1943/44 äskade investeringsanslaget å 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Vidare har uti en inom första kammaren av herr *N. Holmström* väckt motion (I: 324) hemställts, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 318, besluta, att Göta pansarlivgarde skall förläggas till Gävle.

I fråga om de skäl, motionären anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

Göta pansarlivgardes förläggning.

1941 års försvarsutredning föreslog, att delar av Livregementet till häst skulle utbrytas och bilda stommen till ett pansarregemente, vilket lämpligen syntes kunna övertaga traditionerna från förutvarande Göta livgarde och på grund härav förslagsvis benämnas Göta pansarlivgarde (P 1).

I *propositionen 1942: 210* angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter tillstyrkte departementschefen ett av försvarsutredningen framlagt förslag, att ifrågavarande pansarregemente förlades till Stockholm i det för Livregementet till häst planerade kasern-etablissemnet på Järvafältet.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen, att Göta pansarlivgarde skulle förläggas till Järvafältet.

I *proposition 1942: 309* föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för budgetåret 1942/43 anvisa ett belopp av 3,000,000 kronor till ordnande av Göta pansarlivgardes förläggning å Järvafältet, som kostnadsberäknats till 7,100,000 kronor.

Riksdagen (skrivelse 1942: 377) anvisade det begärda anslaget men uttalade viss tveksamhet beträffande regementets förläggande till ifrågavarande plats. Med hänsyn till den stora anhopningen av truppförband på och invid Järvafältet och med beaktande av att detta fält vore starkt begränsat till ytvidden samt att endast små möjligheter för dess utvidgning syntes vara för handen, ansåg riksdagen att, därest så utan fara för något avsevärdare uppskov med etablissemnetes färdigställande kunde ske, frågan om Göta pansarlivgardes fredsförläggning borde underkastas ytterligare prövning av Kungl. Maj:t.

Genom beslut den 30 juni 1942 uppdrog Kungl. Maj:t åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att — med beaktande av vad i riksdagens förenämnda skrivelse anförts — verkställa utredning rörande förläggning av Göta pansarlivgarde till annan plats än Järvafältet. Fortifikationsstyrelsen, som den 22 januari 1943 överlämnat utredning i ärendet, har uttalat att ett förläggande av Göta pansarlivgarde till det för Livregementet till häst ursprungligen avsedda Tegelhagsområdet å Järvafältet syntes vara den mest ändamålsenliga lösningen av Göta pansarlivgardes förläggningsfråga.

Överbefälhavaren, som efter remiss yttrat sig i ärendet, framhöll, att Göta pansarlivgarde borde förläggas i anslutning till annan ort i mellersta Sverige än Stockholm samt att en grundlig utredning härom ofördröjligen borde igångsättas. Utredning härom har verkställts av *arméchefen*. Av utredningen framgår, att, utom Tegelhagen å Järvafältet, endast Södertälje eller Enköping borde i nu nämnd ordning ifrågasättas såsom förläggningsort för Göta pansarlivgarde. *Arméchefen* hade därvid utgått från att pansarskjutfält kommer att anordnas å Utö i Stockholms södra skärgård.

Överbefälhavaren har under förutsättning att skjutfält på Utö kunde påräknas förordad, att Göta pansarlivgarde förlades till trakten av Stockholm.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

1942 års riksdag uttalade, såsom av det sagda framgår, viss tvekan beträffande lämpligheten av att till Järvafältet förlägga Göta pansarlivgarde och förutsatte, att frågan skulle underkastas ytterligare prövning av Kungl. Maj:t. Vid den utredning, som i anledning härav företagits, har det varit nödvändigt att bedöma frågan mot bakgrunden av möjligheterna att för pansarregementet i närheten av den blivande förläggningsorten anskaffa skjutfält och annan erforderlig övningsterräng. Den i ämnet först verkställda

undersökningen — utförd av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse — utmynnade i förslag om regementets förläggande till Tegelhagen å Järvafältet på sätt tidigare förutsatts. Sedan denna utredning icke befunnits tillräcklig för frågans allsidiga belysande, har åt arméchefen uppdragits att verkställa ytterligare undersökningar.

På grundval av den sålunda utförda kompletterande utredningen har arméchefen förordat, att skjutfält för Göta pansarlivgarde och Södermanlands pansarregemente anordnas å Utö i Stockholms skärgård samt att Göta pansarlivgarde förläggas till Tegelhagen å Järvafältet. Alternativt har arméchefen såsom förläggningsort föreslagit i första hand Södertälje och i andra hand Enköping. Överbefälhavaren, som förordat skjutfältets förläggande till Utö, har funnit Järvafältet olämpligt såsom förläggningsområde för pansarlivgardet och föreslagit närmare utredning rörande möjligheterna att förlägga regementet till Södertörn.

När jag går att taga ställning till de sålunda framlagda förslagen, förutsätter jag, att Göta pansarlivgardes stridsmässiga skjutningar komma att äga rum på den plats, som efter omfattande utredningar befunnits vara den enda i mellersta Sverige för detta ändamål lämpliga, nämligen på Utö i Stockholms skärgård. Till frågan om förvärv av mark för detta ändamål återkommer jag i det följande.

Vid sådant förhållande begränsas avsevärt antalet platser, som kunna ifrågakomma för förläggning av Göta pansarlivgarde. Örebro, Eskilstuna och Sala torde sålunda med hänsyn bland annat till avståndet till Utö icke för detta ändamål lämpligen kunna komma ifråga. Västerås synes även av andra orsaker, främst ur luftskyddssynpunkt, icke lämpa sig såsom förläggningsort för ett pansarregemente. Av i arméchefens utredning berörda platser återstå sålunda endast Järvafältet, Enköping och Södertälje.

För en förläggning av Göta pansarlivgarde till Järvafältet tala flera skäl. Den verkstad, som erfordras för pansarregementet, skulle sålunda vid förläggning till Järvafältet kunna utnyttjas jämväl av andra Stockholms garnison tillhörande truppförband, varigenom driften kunde rationaliseras. En anslutning av arméns motorskola till Göta pansarlivgarde på sätt 1941 års försvarsutredning föreslagit synes med hänsyn till behovet av lärare m. m. kunna i viss mån försvåras, därest regementet förläggas till plats på längre avstånd från Stockholm. Samövningar mellan pansarförband och andra truppslag underlättas vid pansarlivgardets förläggning till Järvafältet, icke minst samövningar med krigsskolan. För en förläggning till Järvafältet talar ytterligare den omständigheten, att regementets sjukhusfråga därvid torde kunna lösas i samband med ordnandet av sjukhusorganisationen för Stockholms garnison, varom utredning för närvarande pågår. Slutligen torde böra framhållas, att en förläggning av pansarlivgardet till Stockholm eller dess omedelbara närhet kan vara till fördel för rekryteringen till regementet, såväl i vad avser underbefäls- som i fråga om officers- och underofficerspersonal.

Å andra sidan kunna vägende invändningar anföras emot en förläggning av pansarlivgardet till Järvafältet. En ytterligare koncentrerings av truppförband till detta relativt begränsade område är — såsom riksdagen ansett — av många skäl mindre önskvärd. Erfarenheterna från det pågående stormaktskriget nödvändiggöra, att luftskyddssynpunkter i möjligaste mån beaktas vid valet av förläggningsplats. Såsom överbefälhavaren framhållit kvarstå i detta avseende olägenheter vid förläggning till Järvafältet, även om noggranna förberedelser för spridd mobilisering vidtagas. Vidare är det att befara, att Järvafältet ytterligare förlorar i värde såsom övningsfält, om fältet upplåtes jämväl för ett pansarförband. En utvidgning av fältet — i

första hand i nordlig riktning — synes visserligen möjlig och torde även om pansarlivgardet icke förläggas till fältet måhända bliva erforderlig. En sådan utvidgning — av stor betydelse för de truppförband, som enligt redan fattade beslut skola förläggas till fältet — synes dock icke nämnvärt påverka bedömandet av pansarlivgardets förläggningsfråga.

Med hänsyn till vad sålunda yttrats och med beaktande av de av fjol årets riksdag anförda synpunkterna finner jag Järvafältet icke gärna böra disponeras för förläggning av pansarlivgardet, därest lämpliga förläggningsförhållanden kunna på annan plats erbjudas. De platser, som enligt den verkställda undersökningen kunna härvidlag ifrågakomma, äro Södertörn, Södertälje och Enköping.

En förläggning till Södertörn torde medföra stora ekonomiska konsekvenser. Kostnaderna för ett lämpligt övningsfält därstädes torde bliva betydande, varjämte det är att befara, att svårigheter kunna uppstå vid anskaffning av bostäder. Ur militära synpunkter synes en sådan förläggning ej heller erbjuda särskilda fördelar, varför endast närheten till Utö talar för bifall till detta förslag.

Mot en förläggning till Södertälje tala i stort sett enahanda skäl som anförts gentemot Södertörnsalternativet, ehuru bostadsfrågan torde förorsaka mindre svårigheter. En fördel vid pansarlivgardets förläggning till denna stad är att därigenom anknytning kan erhållas till en livaktig industri, som torde kunna anlitas för reparation av stridsvagnar. Verkställda undersökningar synas emellertid giva vid handen, att — med hänsyn till avståndet från den tillämnade förläggningsplatsen invid Södertälje till nämnda industri — det i allt fall blir nödvändigt att utrusta pansarlivgardet med relativt stora serviceverkstäder. I ekonomiskt hänseende torde en förläggning till Södertälje icke ställa sig fördelaktig.

Vid förläggning av pansarlivgardet till Enköping synas de av överbefälhavaren uppställda önskemålen vad beträffar mobilisering och luftskydd bliva relativt väl tillgodosedda. Avståndet från Enköping till Strängnäs, till vilken plats Södermanlands pansarregemente är förlagt, är visserligen endast 33 kilometer. Någon mer avsevärd nackdel av att två pansarförband förläggas intill varandra synes dock icke föreligga, särskilt som förläggningsplatserna bliva belägna på var sin sida av Mälaren. Ur övningspunkt kunna måhända tvärtom härigenom vissa fördelar vinnas. Enköpings läge vid Mälaren möjliggör direkta transporter sjöledes till det föreslagna skjutfältet å Utö. Staden har, såsom i det föregående omnämnts, erbjudit sig att ställa övningsfält till förfogande. Utöver sitt ursprungliga erbjudande, som avsåg ett fält med en sammanlagd areal av omkring 700 hektar, har staden numera — enligt vad som framgår av stadsfullmäktiges i Enköping protokoll den 27 maj 1943 — utvidgat sitt erbjudande att omfatta ett område med en areal av högst 1,200 hektar, däri dock ingår ett mindre område i kronans ägo. I samband med sitt erbjudande har staden uppställt vissa villkor rörande områdets disposition, för den händelse marken framdeles skulle tagas i anspråk för annat ändamål än som övningsfält för Göta pansarlivgarde. — Då enligt verkställda rekognosceringar den terräng, erbjudandet avser, i stort sett väl lämpar sig såsom övningsfält för pansarförband, bliva således övningsmöjligheterna för regementet förhållandevis väl tillgodosedda vid förläggning till Enköping. Möjligheterna för skolskjutning äro goda. Däremot synas, såvitt utredningen hittills utvisat, mindre goda förutsättningar föreligga för fältskjutningar med finkalibriga vapen. Samövningar med andra förband nödvändiggöra vissa transporter. Avståndet från Enköping till Järvafältets norra del är emellertid icke mer än 55 kilometer och avståndet till Uppsala endast 45 kilometer, varför betingelser för sådana övningar föreligga. Jag

har härvid icke förbisett, att transporter av pansarförband även vid normala drivmedelspriser draga avsevärda kostnader. Å andra sidan bör beaktas, att Svea livgarde är organiserat såsom cykelregemente. Vad särskilt samövning med krigsskolan beträffar, synes det icke behöva stöta på större svårigheter att transportera krigsskolans elever till terräng i pansarförbandets närhet. — Enligt vad som inhämtas av förberörda stadsfullmäktigeprotokoll har chefen för aktiebolaget Nordströms Linbanor i Enköping för stadsfullmäktige upplyst, att bolaget vore berett att, för den händelse regementet förlägges till Enköping, på egen bekostnad utvidga sina anläggningar i staden i och för reparationsarbeten för regementets räkning. Med hänsyn härtill synes kunna övervägas, om icke vid förläggning till Enköping det bör vara tillräckligt att för pansarlivgardet anordnas endast förhållandevis mindre omfattande serviceverkstäder. — Bostadsförhållandena för regementets personal torde utan svårigheter kunna ordnas i staden, som även i detta avseende iklätt sig vissa garantier. Slutligen torde böra framhållas, att Enköping i dyrortshänseende är D-ort, medan Södertälje är F-ort.

Ehuru jag icke vill bestrida, att en förläggning till Enköping i vissa hänseenden icke är helt tillfredsställande, finner jag å andra sidan denna lösning medföra sådana fördelar i övrigt, att jag med hänsyn till riksdagens förutnämnda uttalande och stadens frikostiga erbjudande av mark för övningsändamål föreslår, att Göta pansarlivgarde förlägges till nämnda stad. På Kungl. Maj:t torde få ankomma att med staden träffa överenskommelse om överlåtelse med äganderätt av det markområde, som prövas erforderligt. I sådant avseende ha förhandlingar inletts med staden.

I fråga om de medel, som hittills anvisats för ordnande av Göta pansarlivgardes förläggning, torde i detta sammanhang böra framhållas följande.

Kostnaderna för avskrivning till 50 procent av det av 1942 års riksdag anvisade anslaget för ordnande av förläggningen för Göta pansarlivgarde har avsetts skola täckas med särskilda medel — nettotinkomsten av den av djurgårdskommissionen bedrivna exploateringen av Ladugårdsgårde m. fl. områden i Stockholm — varför särskilda avskrivningsanslag för ändamålet icke beräknats. Härutinnan torde jag få hänvisa till en i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (kapitalbudgeten bil. 2 sid. 11 f.) lämnad redogörelse. Det förhållandet, att det av delar av Livregementet till häst organiserade pansarlivgardet förlägges till Enköping i stället för till Järvafältet synes i och för sig icke behöva föranleda ändrad grund för avskrivning av ifrågavarande kapitalinvestering. Jag förutsätter därför, att de vid pansarlivgardets förläggande till Enköping uppkommande byggnadskostnaderna — vilka torde i stort sett komma att uppgå till samma belopp som kostnaderna vid förläggning till Järvafältet — skola avskrivas med antitande av nämnda särskilda medel. Med tillämpning av de i årets statsverksproposition angivna principerna för anvisande av investeringsanslag för försvarsändamål (kapitalbudgeten bil. 2 sid. 13) böra för detta ändamål medel upptagas å kapitalbudgeten såsom individualiserat anslag.

För ändamålet bör stå till förfogande det förutnämnda av 1942 års riksdag för ordnande av Göta pansarlivgardes förläggning anvisade reservationsanslaget av 3,000,000 kronor. Då det är angeläget, att förbandet med det snaraste kan färdigorganiseras, utgår jag från att byggnadsarbetena komma att så snart ske kan igångsättas och i snabb takt bedrivas. Med hänsyn härtill torde för nästkommande budgetår av det sammanlagt erforderliga beloppet — 7,100,000 kronor enligt fortifikationsstyrelsens på grundval av 1941 års prisnivå verkställda beräkningar — böra anvisas ett ytterligare belopp av 2,000,000 kronor, eller samma belopp som i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten bil. 2, sid. 43) beräknats för ändamålet. Det

torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning fastställa byggnadsprogram, varvid böra tillämpas de principer, som angivits i den till årets riksdag avlätna propositionen nr 222.

Skjutfält för Göta pansarlivgarde och Södermanlands pansarregemente.

Södermanlands pansarregemente, som är förlagt i Strängnäs, har hittills, i avsaknad av lämpligt skjutfält, bedrivit sina stridsmässiga skjutningar vid Skälderviken i Skåne och vid Ringenäs i Halland, vilket medfört tidsförlost och betydande kostnader.

Arméchefen har efter verkställd utredning i ärendet föreslagit, att Utö i Stockholms skärgård måtte förvärfvas såsom skjutfält för Göta pansarlivgarde och Södermanlands pansarregemente. Kostnaderna för förvärvets genomförande har av fortifikationsstyrelsen beräknats till cirka 700,000 kronor.

Departementschefen har funnit ett närmare angivet område å Utö i Stockholms skärgård väl lämpat för ändamålet. Det är beläget på rimligt avstånd från Södermanlands pansarregemente och — under förutsättning av bifall till det i det föregående framlagda förslaget om Göta pansarlivgardes förläggning — jämväl från detta regemente. Svårigheten ligger i att skjutfältet icke kan nås utan sjötransport, men verkställda undersökningar ha givit vid handen, att det väl låter sig göra att utan större olägenheter transportera stridsvagnar och pansarbilar från respektive förbands förläggningsorter till Utö. Olika transportmöjligheter — prämtransport och fartygsstransport — kunna därvid ifrågakomma. Ur social synpunkt synas departementschefen olägenheterna av skjutfältets förläggande till Utö jämförelsevis små. Vissa olägenheter för marinens del torde, framhåller departementschefen, bliva oundvikliga, enär kustflottans övningar i stor utsträckning bruka förläggas till farvatten sydost om Utö. Genom ett väl organiserat samarbete mellan arméns och marinens vederbörande myndigheter synas departementschefen emellertid dessa olägenheter kunna reduceras till ett minimum.

Departementschefen har för markförvärvet ansett sig böra beräkna samma belopp som fortifikationsstyrelsen föreslagit eller 700,000 kronor.

Skjutfält för Skaraborgs pansarregemente.

Verkställd utredning hade givit vid handen, att möjligheter icke förelåge att utnyttja Karlsborgs skjutfält för Skaraborgs pansarregemente men att en udde 5 kilometer söder om Karlsborg, vid Kråks säteri, erbjöde möjligheter för anordnande av pansarskjutfält. Vid denna udde kunde uttagas ett närmare angivet område, vilket beträffande såväl bredd som djup syntes fylla rimliga fordringar. Området utgjordes huvudsakligen av mark tillhörande Kråks säteri. Därutöver innefattade området några mindre, i enskild ägo varande fastigheter samt en lägenhet om 10 hektar, vilken lägenhet redan ägdes av kronan och disponerades av Karlsborgs luftvärnsregemente såsom skjutplats. Områdets totalareal utgjorde omkring 190 hektar. Kråks säteri och en av de mindre fastigheterna utgjordes av lätt och svag jord i dålig kultur med byggnader i miserabelt skick.

Chefen för armén samt arméförvaltningens tygdepartement och fortifikationsstyrelse, som beräknat kostnaderna för markförvärvet till 354,000 kronor, hava tillstyrkt förslaget.

Departementschefen har framhållit, att det såsom skjutfält för Skaraborgs pansarregemente föreslagna området vid Kråk icke uppfyller alla fordringar på ett dylikt fält, enär av säkerhetsskäl skjutning med 7.5 cm pjäser icke där kan äga rum. Då emellertid fältet i övrigt synes vara väl lämpat för ändamålet, och då de sociala och ekonomiska olägenheterna bliva jämförelsevis obetydliga, har departementschefen funnit sig böra tillstyrka, att området tages i anspråk såom skjutfält. De skjutningar, som icke kunna äga rum vid Kråk, synas departementschefen med hänsyn till svårigheterna att någonstades i det inre av landet finna en för dylika skjutningar användbar plats böra förläggas till lämplig plats vid kusten, exempelvis till det blivande skjutfältet vid Brösarp.

De verkställda kostnadsberäkningarna hava icke givit departementschefen anledning till erinran.

Anordningar för skjutning med pansarvärns- och stridsvagnskanon vid Skaraborgs pansarregemente.

I skrivelse den 7 maj 1943 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* hemställt, att 72,000 kronor måtte anvisas för anordningar för skjutning med pansarvärns- och stridsvagnskanoner å det blivande skjutfältet i trakten av Kråk i Västergötland.

Kostnaderna för en skjutbaneanläggning av närmare angivet slag hade approximativt beräknats till 60,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 men kunde beräknas ha stigit till omkring 72,000 kronor vid tiden för arbetenas beräknade utförande under senare halvåret 1943.

Departementschefen har tillstyrkt fortifikationsstyrelsens förslag. Av beräknade beloppet, 72,000 kronor, synes departementschefen endast 60,000 kronor, motsvarande kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941, böra belasta femårsplanens kostnadsram.

Sammanfattning.

Kostnaderna för inköp av skjutfält för dels Göta pansarlivgarde och Södermanlands pansarregemente, dels ock Skaraborgs pansarregemente uppgå enligt det föregående till ett belopp av (700,000 + 354,000 =) 1,054,000 kronor. För bestridande av dessa kostnader bör enligt departementschefen anvisas ett investeringsanslag, vilket för mötande av oförutsedda utgifter bör bestämmas till i avrundat tal 1,100,000 kronor.

Kostnaderna för ordnande av Göta pansarlivgardes förläggning, enligt det föregående för nästa budgetår 2,000,000 kronor, böra bestridas från ett särskilt investeringsanslag. Däremot böra kostnaderna för anordningar för skjutning å Skaraborgs pansarregementes skjutfält, 72,000 kronor, bestridas från det i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2) under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, äskade investeringsanslaget å 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Utskottet.

Vid behandlingen år 1942 av frågan rörande förläggningsplats för Göta pansarlivgarde uttalade riksdagen viss tveksamhet beträffande det då föreliggande förslaget om regementets förläggande till Järvafältet. Med hänsyn till den stora anhopningen av truppförband på och invid Järvafältet och med beaktande av att detta fält vore starkt begränsat till ytvidden samt att endast små möjligheter för dess utvidgning syntes vara för handen, ansåg riksdagen att frågan om pansarlivgardets fredsförläggning borde underkastas ytterligare prövning av Kungl. Maj:t.

I den nu föreliggande propositionen har departementschefen framlagt resultatet av den av riksdagen begärda förnyade undersökningen i ärendet. Av densamma framgår, att följande områden varit föremål för övervägande, nämligen Järvafältet, Södertörn, Södertälje och Enköping. I fråga om Järvafältet har departementschefen framhållit, att om än vissa skäl talade till förmån för detta alternativ, vägande invändningar kunde anföras mot detsamma. En ytterligare koncentring av truppförband till detta relativt begränsade område har synts departementschefen vara av många skäl mindre önskvärd. Utskottet delar departementschefens uppfattning härutinnan. Av de övriga områdena hava Södertörn och Södertälje ansetts mindre lämpliga med hänsyn bland annat till de ekonomiska konsekvenser, som en förläggning dit skulle medföra. Vidkommande slutligen Enköpingsalternativet skulle såsom av ärendet framgår ur militär synpunkt ifrågavarande plats erbjuda stora fördelar. Även ekonomiskt sett torde en förläggning dit ställa sig fördelaktig. Med hänsyn härtill och på de av departementschefen anförda skäl i övrigt anser sig utskottet böra giva sin anslutning till förslaget om att Göta pansarlivgarde förläggas till Enköping.

Av det anförda framgår att utskottet avstyrker det i motionen I: 324 gjorda yrkandet, att Göta pansarlivgarde bör förläggas till Gävle. Framhållas må, att förläggning till denna stad undersökts av de militära myndigheterna men att Gävle ansetts icke böra ifrågakomma som förläggningsort för regementet.

De vid pansarlivgardets förläggande till Enköping uppkommande byggnadskostnaderna föreslås av departementschefen böra avskrivnas med anlitan av ladugårdsgärdesmedlen. Ehuru en dylik åtgärd icke står helt i överensstämmelse med principerna för användningen av dessa medel, anser utskottet i likhet med departementschefen, att det förhållandet, att pansarlivgardet, som utbrutits från Livregementet till häst, förläggas till Enköping i stället för till Järvafältet icke bör i och för sig föranleda ändrad grund för avskrivning av ifrågavarande kapitalinvestering. Utskottet tillstyrker alltså den föreslagna medelsdispositionen.

Departementschefens förslag innebär vidare, att medel anvisas för anskaffandet av ett gemensamt skjutfält för Göta pansarlivgarde och Södermanlands pansarregemente. Verkställda rekognosceringar hava givit till resultat, att Utö i Stockholms skärgård synts väl lämpa sig för ändamålet, vilken plats av departementschefen förordats som skjutfält för ifrågavarande båda regementen. Även om enligt utskottets mening förslaget måste betraktas som mindre

lämpligt med hänsyn till de olägenheter, som äro förbundna med en sjötransport, vill utskottet vid det förhållandet, att något annat för ändamålet ur militär synpunkt lämpligt fält icke kunnat uppbringas, icke motsätta sig att berörda område förvärvas. Mot kostnadsberäkningen synes icke något vara att erinra.

I föreliggande proposition har vidare anmälts behov av markförvärv för pansarvärnsskjutningar m. m. vid Skaraborgs pansarregemente. Vid företagna undersökningar har befunnits, att möjligheter icke föreligga att utnyttja Karlsborgs skjutfält för nämnda pansarregemente. En lämplig och ur flera synpunkter fördelaktig lösning av regementets skjutfälsfråga har syntts vara, att ett söder om Karlsborg beläget område i trakten av Kråk förvärvas. Det för inköpet erforderliga beloppet har beräknats till 354,000 kronor. Utskottet har på i ärendet anförda skäl funnit sig böra tillstyrka departementschefens förslag.

Departementschefen har slutligen förordat anvisande av 72,000 kronor för anordningar för skjutning med pansarvärns- och stridsvagnskanoner å det blivande skjutfältet vid Kråk. Utskottet tillstyrker förslaget i fråga och har icke något att erinra mot sättet för medlens bestridande.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen I: 324,

a) besluta, att Göta pansarlivgarde skall förläggas till Enköping,

b) till *Ordnande av Göta pansarlivgardes förläggning* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 2,000,000 kronor,

c) till *Mark för skjutfält för Göta pansarlivgarde samt Södermanlands och Skaraborgs pansarregementen* för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisa ett investeringsanslag av 1,100,000 kronor,

d) medgiva, att anordningar för skjutning å Skaraborgs pansarregementes skjutfält må, i enlighet med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 28 maj 1943 anförts, komma till utförande med anlitage av det å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond för budgetåret 1943/44 anvisade investeringsanslaget å 24,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m.

Stockholm den 18 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Torsten Ström, Lindström, Bernhard Nilsson, Bäckström, Sven Larsson, Ekströmer* och *Persson* i Skabersjö; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Prästbol, *Ward, Isacsson, Hansson* i Rubbestad, *Andersson* i Södergård, *Nilsson* i Steneberg, *Lindholm* och *Lundberg* i Hälsingborg.